

TARJÁN TAMÁS

Fémkamra

■ NÉMETH ÁKOS: HASZONVÁGY ■

Bunker. Trezor. Boncterem. Kolumbárium. Altemplom. Horgas Péter lemeznégyszögekből hegesztett, a szeszélyes élek és a sok ki-bejárat által mozgékonyra tett díszlete valóságosan vagy jelképesen megfelel az összes említett funkciónak, de lehetne a görög drámák modernizált városkapuja is, amelynek innesső és túlfelén minden végbemegy. A fenyegetően zárt, egyben sokféle – a közönség felé is – megnyitott tér ténylegesen leginkább lakásbelső: a padozatból kiemelt, négy láncon függő, áttetsző hintaasztal (hintaágy) a játék hely mélyét és magását is kivájja. Az elvont, de könnyen konkretizálódó építmény jól alkalmazkodik Németh Ákos molekuláris jelenetelési technikájához, másfelől egyik epizódot úgy olvasztja át a másikba, hogy valamely szereplő ugyan marad, ám már – ahogy erre a fényváltások is rávilágítanak – a díszlet stabilitása ellenére sem ugyanott.

Soós Péter rendező mintha fémvágó ollóval, kemény kézzel, hideg racionalitással vágdosná a darabot. Ez nem szokatlan tőle, és helyesen is teszi. Így Németh Ákos drámája is szilárdabb, nemesebb anyagnak mutathatja magát, mint amilyen. Az író, korántsem először pályáján, összeereszti a szociológiai fentet és lentet: az új nézőpontú, irgalmatla-

nul nyers társadalomrajz érdekében mindenkit megütköztet mindenkivel. Sztereotip figuráit pszichikailag megbolondítva horrorisztikus fejlemények felé futtatja a cselekményt. Kilenc szereplőjéből négy fémbe harap (és ez még nem minden). A *Haszonvágy*ba nem lenne nehéz mitológiai történeteket, shakespeare-i szabásmintát, a közelmúlt dramaturgiájának ihletését belátni, ha a szöveg dönteni tudna dráma és melodráma, komolyság és ironia között. Csakhogy nem tud – és nem is festi egymásba őket (ebben a rendezés sem segít). A hangsúlyosan ritka neveket (Mariann, Aliz, Lívia) viselő nőalakokhoz mesterkélten historikus nevű férfiak (Belovár, Mura, Hunyad) kapcsolódnak. A tengelyfigura a Kuviknak szólított Kubinyi, aki régebben az özvegy, majd új viszonyt létesítő (spiritizta) anyához ugyanúgy megtalálta a szexus útját, ahogy most annak mindkét lányához. Alizhoz – aki pár éve strichelésből szerezte pénzüket – visszatér, a kisebbiket, a romlott Líviát amúgy rutinból elcsábítja. A bagolyfajta „halálmadár”, iszonyjel szimbólumhagyományának megfelelően Kuvik, ez az éjszakai, alvilági elem a bajhozó, noha maga a baj – az érzelmi árvaságból sarjadó döntésképtelenség, letargia – valamennyi családtagban ott lapang, s a kívülről érkező bűnözőnek csak át kell billentenie a rosszat a gonoszba. Nem tesz jót az előadásnak, hogy – tolatkodó jelképiséggel – a díszlet előterében egy szárnyas szörnyállat, két vagy három állatféléből preparált torzszülemény függ.

A konfliktusháló a meg sem jelenő alakokra is ráterül (az anyát, Mariann-t csalta és ingerelte elhalt férje; a „boldog ékszerész” Belovár – akinél nincs boldogtalanabb a színműben – hallani sem bír elvált, egyetemi rektor orvosnő feleségéről, aki mint anya a fiát, Hunyadot is visszaüzi ritkán látott apjához, az ékszerészhez). A nagy, általános, már-már giccsközeli búbanat okai prózaiak. Mariann egy nála fiatalabb bumburnyákra bízta testét és használtautó-kereskedését. Aliz halálosan szerette és szereti a stricijét. Belovár majdnem kétszer annyi idős, mint új neje, Aliz. Mura az öregedő Mariann mellől a bakfis Líviához húzódná, aki azonban csak kutyaszámba veszi, és kövérségéért csúfolja őt. Hunyad egy elvonókúra és három elbukott anatómiavizsga után csak keresi a helyét. Kuviknak minden mindegy, legalábbis úgy tesz.

Ezt a materiát nehéz olyan fajsúlyosnak tekinteni, mint azt a szerző szeretné. A két autótolvajjal is kiegészített mű akciófilmre vagy krimire jobban emlékeztet, mint mai tragédiára. A nem épp megokolt című *Haszonvágy* – a másodhegedűs Mura elpasz-

Stefanovics Angéla (Lívia), Tordai Teri (Mariann) és Törköly Levente (Mura)

Horváth Lili (Aliz), Jánosi Dávid (Hunyad), Tordai Teri és Cs. Németh Lajos (Belovár)

Koncz Zsuzsa felvételei

szolásra váró autóinak, Belovár valóban gazdagságot jelentő ékszereinek csekély a fontosságuk a szabadság- és szerelemvággy mellett – textuális problémákkal is megihókent. Mura és Belovár – akik közül a fiatalabbik évek óta az idősebbiknek a kvázi-apósa – makacsul magázzák egymást, a rendszeres családi szeánszok – szellemidézések – ellenére is. Mariann turpisan tegezi is, magázza is „vejét”, az ékszerész. Líviában, a kurvoid kislányban egy költő veszett el, amikor viszont vész helyzetben menteni igyekszik gyilkossá lett nővérét, a kisbőrönd sietős összecsomagolásának ötletét megtoldja egy „Igen, ez jó gondolat” mondatkával, a füzetes regények színvonalának nagyobb dicsőségére.

Soós Péter úgy rendezte meg ezt a darabot, mint egy évaddal ezelőtt ugyanitt – a Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdiójában – Shakespeare *Titus Andronicus*át. Sőt, abban több volt a morbid értelmezés, a groteszkum, az akasztófahumor, a találóan játékos jelmezötlet. (Akkor épp Németh Ákos segédkezett dramaturgként, s Benedek Mari öltöztette a szereplőket.) Ezúttal Tresz Zsuzsa szín- és formadinamikával nemigen segíti a rendező lendületes vonalvezetését. Igaz, Tordai Teri (Mariann) extra ruhákat kapott. A (csuklószerűlésével hősiesen küzdő) színésznő szívesen hajlana az ironizálásra – a gyertyafény mellett úzótt szeánszok természetét lebegni hagyja –, de az általános játékmód ezt alig engedi. Nem valószínű, hogy ez az asszony úgy járhatna mégoly lenézett „férjét”, mint ahogy Mura mindenestül – és indokolatlanul – lefelé stilizált szerepében Törköly

Levente búsképű lovagja feltűnik. Cs. Németh Lajos (Belovár) viszonylagos eleganciája alatta marad a kívánatosnak. A színész lehetőleg a visszafogottságot választja sűrű és megalázó féltékenykedései során. Érdemes is ebből a hangfekvésből, a csendességből dolgoznia, mert ő nem az a színész, akitől hitelesen hangzik a színpadi basszameg (apja halálára ráébredve) szerzi a legsikerültebb pillanatokat. Az 1. és 2. Autótolvaj, Balogh Rodrigó és Csadi Zoltán fellépései rövid idő alatt és félhomályban, sötétben zajlanak. A zseblámpák lóbálása, a köröző fénycsóva olyan artisztikus eszköz, amelyet – akárcsak az erre-arra vakító reflektorokat – Soós szívesen, ügyesen vet be (bár az illúzióromboló, ha az agyonlőtt fickó égő lámpával iszkol ki a feketébe borított színről).

A szakszerűen kiszámított struktúrájú dráma belső magjában négy színésznek jut hely. Az egyik Tordai: mindig ő ül az asztalfőn, az ő gótikus ikonja jelöli a szerencsétlen klánt, s bár Mariann a legkevésbé bűnös, tőle – ettől a sem nem elég eszesnek, sem nem elég kelekótyának hagyott, negyvenkilenc éves asszonytól – erednek a vétkek, melyek lányaira szállnak. Horváth Lili (Aliz) és Stefanovics Angéla (Lívia) mindenben ellentétei egymást. Két gyűlölködő-rivalizáló nővérről lévén szó, ez hatásos, mint a magas és az alacsony, a megfáradt és a túlpörgő, a befelé égő és a kifelé élő nő különbsége. Játékérettségben Stefanovics messze van Horváthtól, talán éppen ezért is koloritot, gesztust bátrabban használ. Horváth Lili szoborszerűségén nem üt át a szexuális legyőzöttség, Stefanovics Angéla repkedése mérték felett infantilizál. A két figura tizenhat éven aluliaknak nem ajánlott erotikája combközökre koreografált, takart villanás.

A rendező autentikus színésze, miként a *Titus Andronicus*ban is, Stohl András. Persze Kuvik, a kopott farmer- és bőrszerkóba bújtatott gengszter más öntvény, mint a szereplőelőd volt. Ám ezt is „egyben”, ahogy mondani szokás: rezzenéstelenül – s annál több rebbenéssel kell megmunkálni. Megy is. Míg az összes többi közreműködő néha nem tudja, mit kezdjen az arcával és a kezével – s ez nem annyira az intim kamaratér, inkább az erőszakosságig erőteljes, csak a szövegre nem mindig ráhangolható formanyelv folyamán –, Stohl nem jön zavarba a testétől. A *Haszonvággy* elátkozottjai általában a *minden mindegy* kilátástalanságával váltanak a hiú vágyakból és reményekből a cinikus lemondásba – Stohl András amorális macsója minden mindegy alapon idősezerűbb és érdekesebb figurát fogalmaz, mint a szerény közepes drámát odaadóan – részeredményekkel – korrigáló, a rideg fémkamrában elfogadható játékegészet alkotó előadás.

NÉMETH ÁKOS: HASZONVÁGY (Budapesti Kamaraszínház, Shure Stúdió)

DÍSZLET: Horgas Péter. JELMEZ: Tresz Zsuzsa. RENDEZŐ: Soós Péter.

SZEREPLŐK: Tordai Teri, Horváth Lili, Stefanovics Angéla, Stohl András, Cs. Németh Lajos, Törköly Levente, Jánosi Dávid, Balogh Rodrigó, Csadi Zoltán a. n.